

MTBT KÖNYVTÁRI ADATLAP

nyilvántartási szám: 571

Szerző:	Bollók Ádám - B. Szabó János
Cím:	A császár és Árpád népe. A korai magyar történelem legfontosabb 10. századi bizánci forrásáról
Eredeti cím:	
Fordította:	
Kiadás helye és éve:	Budapest, 2022.
Kiadó:	Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Oldalszám:	432
Nyelv:	magyar
Copyright:	BTK, 2022 Bollók Ádám, B. Szabó János, 2022
ISBN:	978-963-416-304-6
HU ISSN:	2732-1657
Elektronikus változat:	
Példányszám a könyvtárban:	1
A kötetet Dr. Ivanics Mária adományozta az MTBT könyvtárának 2023-ban	

A 9. és 10. századi magyar történet fő kortárs írott forrása a De administrando imperio néven ismert bizánci összeállítás. Jelen kötet ennek magyarokkal kapcsolatos adatait vizsgálja történeti megközelítésből, a nemzetközi kutatásban az elmúlt évtizedekben elért újabb eredményekre építve.

A szerzők a szövegben megőrzött adatokat a forrás keletkezésének egykori, 10. századi környezetébe ágyazva kísérlik meg értelmezni, figyelmet fordítva a szöveg összeállítóit vezető szempontokra és az általuk követett munkamódszerre is.

Emellett kiemelten foglalkoznak a 9–10. századi magyar történetről megőrzött elbeszélés sztyepei párhuzamainak felderítésével és bemutatásával, hogy ezáltal a korabeli, valós kulturális közegébe visszailllesztve értelmezhető a konstantinápolyi udvarban lejegyzett történéseket.

A kötet ezáltal a korai magyar történet egyik meghatározó szakaszának új, elsősorban az egykorú írott forrásokra szorosan támaszkodó interpretációját nyújtja.

Tartalom

Ajánlás (Fodor Pál)	9
Szerzői előszó és köszönetnyilvánítás	11
A szövegben használt átírásról és névalakokról	15
Bevezetés	17
1. Atelkuzu lakói Leved(i), Álmos és Árpád népének érkezése előtt	27
1.1. Bevezetés: magyarok az Al-Dunánál a 9. század elején?	27
1.2. Symeón Logothetész a makedón foglyok kiszabadításáról	30
1.3. Három földrajzi leírás a 9–10. századi Pontusz-vidékről	40
1.3.1. A Bajor Geográfus <i>Descriptiōja</i>	40
1.3.2. Alfréd király Orosiusa	43
1.3.3. A <i>Ḥudūd al-Ālam</i>	45
1.4. Atelkuzu korábbi lakóinak emléke a középkori magyar történeti hagyományban	48
1.5. Összefoglalás	51
2. A <i>De administrando imperio</i> és keletkezésének kora az újabb kutatások tükrében	55
2.1. A <i>De administrando imperio</i> „szerzője” és szerkezete	56
2.2. VI. Leó, VII. Konstantin és az államrend működésének helyreállítása.	67
2.3. A múlt a jelen szolgálatában: lehetőségek és korlátok	77
2.4. A <i>De administrando imperio</i> és forrásai	88
2.5. A magyarországi DAI-kutatás néhány jellegzetessége	99
3. A DAI 38. fejezete első 53 sorának forrása	107
3.1. A 38. fejezet első 53 sorának kazár forrása	107
3.2. A kazár adatközlő felvetése: a 19. század	114
3.3. A 38. fejezet magyar forrásának feltevése	117
3.3.1. Többszólamú diskurzus és a „magyar adatközlőről” szóló feltevés kibontakozásának háttere: a 20. század első fele	117
3.3.2. A „magyar adatközlő” feltevésének egyeduralgódóvá válása: a 20. század második fele	127
3.4. A „termékeny bizonytalanság” évtizedei	135
3.5. Összegzés	141

4. A szavart/türk törzsszövetség Leved(ia)- és Atelkuzu-időszaka	145
4.1. Bevezetés	145
4.2. A 38. fejezetben elbeszélte történet földrajzi és időrendi keretei	146
4.2.1. Időrend	146
4.2.2. Földrajzi keretek: Leved(ia) és Atelkuzu	155
4.2.2.1. Atelkuzu	155
4.2.2.2. Leved(ia)	157
4.3. A 9. századi kelet-európai sztyeppe-i vándorlások 16–17. századi párhuzamok tükrében	166
4.3.1. A kazár hatalom helyzete a 9. századi Kelet-Európában: <i>Pax Chazarica</i> és annak széthullása	167
4.3.2. Nogájok és oroszok a 16. században	170
4.3.3. Ojratok, nogájok és oroszok a 17. században	175
4.3.4. A 16. századi nogáj és a 17. századi ojrat–nogáj történet néhány tanulsága a 9. századi szavart/türk történet szempontjából	183
5. Patrónusok és kliensek a sztyeppe-i világban	191
5.1. Bevezetés	191
5.2. A patrónus–kliens viszony mozgatórugói	194
5.2.1. Egy történetileg jól ismert patrónus–kliens viszonyrendszer elemei: az orosz cárok dzsingiszida birodalmi öröksége	194
5.2.2. A patrónus nyeresége: a kliens katonai ereje	199
5.2.3. Politikai házasságok	202
5.3. A kliensi viszony kötelei: kinevezések és beiktatások	206
5.3.1. A Leved(i)-dilemma	206
5.3.2. Árpád beiktatása és címe a DAI szerint	214
5.3.2.1. A türkök arkhónja és Árpád magas arkhón címe	214
5.3.2.2. Pajzsra emelés	221
5.4. Összegzés	228
6. Álmos és Árpád törzsszövetsége Atelkuzuban: szavartok, kavarok és türkök	231
6.1. Bevezetés: az atelkuzui türk időszak évtizedei	231
6.2. A szavart/türk törzsszövetség szerkezetének átalakulásai	233
6.2.1. A kavarok csatlakozása Atelkuzuban	235
6.2.2. A türk törzsszövetség a DAI leírása alapján	242
6.2.2.1. A DAI törzslistája a krími tatár sztyeppeállam szervezetének tükrében	243
6.2.2.2. A kavarok helye a türk törzsszövetségben	250

6.3. Az új sztyeppeállam neve és méltóságai	254
6.3.1. Jila és karkha	254
6.3.2. Szavartból türk	256
7. A türkök részvétele a bizánci–bolgár háborúban és a bolgár–besenyő szövetség	263
7.1. Bevezetés	263
7.2. A bolgár–bizánci háború forrásai és eseményei	268
7.2.1. A háború első szakasza: Symeón támadása és a bolgár vereség	271
7.2.2. Fegyvernagyvadás és Symeón felkészülése az újabb háborúra	282
7.2.3. A háború utolsó szakasza és az események kronológiája	289
7.3. Symeón besenyő szövetségesei	296
7.4. Összegzés	302
8. A bizánci udvar képe a Kárpát-medencei Turkiáról és a türkökről a 10. század első felében	309
8.1. A magyarok földjének leírása	309
8.1.1. A 10. századi türk szállásterület a DAI elszórt utalásai fényében	310
8.1.2. „Turkia egész szállásterülete” és „megalé Morávia”	311
8.1.3. „Turkia egész szállásterülete” a DAI részletes leírásai alapján	314
8.1.4. Egy 10. századi szerkesztő alkotása: Szvatopluk déli „megalé Moráviája”	318
8.1.5. Turkia kiterjedése és a 10. századi szerkesztők munkamódszere	321
8.2. A türk–bizánci viszony a 10. század első felében a DAI adatai alapján	324
9. Összegzés	341
Felhasznált irodalom	347
Források	347
Szakirodalom	356
Személynévmutató	415
Helynévmutató	423
Nép- és törzsnévmutató	429